

Toen en nu

Door schoolverzuim naar kerker

Onderwijs was volgens negentiende-eeuwse hervormers een van de belangrijkste middelen tot opvoeding en verheffing van het volk, en om die reden een staatstaak. Het gaf iedere burger de kans zich verstandelijk en zedelijk te ontwikkelen. Schoolverzuim fruikte die ambitie en werd de voornaamste oorzaak genoemd van de gebrekkige opleidingsgraad van de bevolking en de immoraliteit van de samenleving.

Kennis van de werkelijke omvang én de oorzaken van het schoolverzuim waren nodig om adequate maatregelen te kunnen nemen. Als aangetoond werd dat het verzuim groot was, ondersteunde dat de pleidooien voor leerplicht.

Al in 1869 wees het Schoolverbond erop dat het schoolverzuim een kwaad was dat de grondvesten van een welvarende maatschappij bedreigde. Je hoefde volgens het verbond maar naar de gevangenisstatistiek te kijken om hiervan een bevestiging te krijgen. De cijfers toonden dat in de periode 1849–1860 onder de gedetineerden de helft van de mannen en zes op de tien vrouwen niet konden lezen en schrijven. 'Door het gedrogt schoolverzuim naar de kerker gevoerd', schreef de rapporteur van het Schoolverbond, en oordeelde met de statistiek in de hand dat het verbond recht van bestaan had.

Hoe groot het verzuim rond 1900 precies was, wisten maar weinigen, want een betrouwbare verzuimstatistiek ontbrak. Een overzicht van het schoolbezoek en -verzuim, verkregen uit uiteenlopende metingen, publiceerde het CBS in zijn eerste *Statistiek van het betrekkelijk schoolverzuim* in 1902. De Centrale Commissie voor de Statistiek had in 1896 al wat voorwerk gedaan voor zo'n statistiek. Deze commissie was in 1892 opgericht om de discussie over sociale vraagstukken, zoals kinderarbeid en leerplicht, met relevante statistieken te schragen. Het onderzoek naar het schoolverzuim was een van de eerste zelfstandige onderzoeken van de commissie.

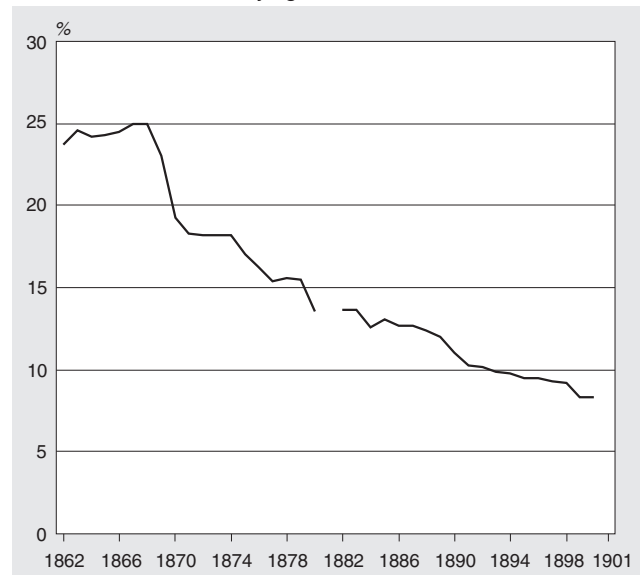
Het onderzoek was beperkt geweest tot drie arrondissementen en tot scholen voor kinderen uit de volksklassen. De commissie kon beschikken over de rapporten van de schoolopzieners. Uit het onderzoek kwam naar voren dat in Utrecht ruim 8 procent van alle schooltijden werd verzuimd, in Meerssen 11 procent en in Hoogeveen bijna 17 procent. Ziekte en werk waren de belangrijkste verzuimcategorieën. Werken, thuis in de huishouding, op het veld of in de venen, verklaarde 17 procent van het verzuim in Utrecht en 50 procent in de andere arrondissementen. Armoede – het niet kunnen betalen van het schoolgeld – was nauwelijks reden: in geen van de drie arrondissementen kwam het verzuim om deze reden boven de 1 procent uit.

Leerplicht moest het verzuim tegengaan. De Leerplichtwet (1901) betekende een grote stap in die richting. De kinderarbeid, de grote kwestie van de negentiende eeuw, kon er

effectief mee worden aangepakt. Maar ook mét de sanctiemogelijkheden die de leerplichtwet biedt, was het incidentele schoolverzuim groot, en dat is nog steeds het geval. Uit schoolloopbaanonderzoeken is bekend dat bijna de helft van de bovenbouwleerlingen op havo en vwo wel eens heeft gespijeld, jongens evenveel als meisjes, en havo-leerlingen meer dan vwo-leerlingen. Het vermijden van tussenuren en onbelangrijke lessen, en het doen van ander schoolwerk zijn de voornaamste redenen.

Spijbelars doen het wel minder goed op school: ze scoren minder punten op een prestatiemotivatieschaal. Spijbelende vwo'ers hebben bovendien lagere rapportcijfers dan niet-spijbelars. Voor de havo kon een verband tussen spijbelen en schoolprestaties niet worden aangetoond.

1. Schoolverzuim van 6–12-jarigen

2. Aandeel spijbelaars en spijbeluren in 2003

